

Основни заключения и препоръки на Институт за развитие на публичната среда, свързани с въздействието на изборното законодателство и необходимостта от промени

[Институтът за развитие на публичната среда](#) (ИРПС) е фокусиран върху оценката на въздействието на изборните правила. Изготвяме анализи след всеки един произведен избор, които да послужат на законодателя и гражданите при формиране на мнение за начина на функциониране на изборните правила.

Събираме и анализираме данни за изборния процес и кампанията, които използваме, за да „измерим“ как новоприетите норми влияят върху осигуряването на среда за честни и свободни избори.

Основен фокус на нашия мониторинг на тези избори бе поведението на медиите по осигуряване на прозрачност на договорите за отразяване на кампанията с участниците в изборите; средствата, вложени в кампанията – използване на публичния регистър на Сметната палата за дарения в кампанията; използването на медийните пакети; регистрирането на наблюдатели, застъпници и политически представители; събирането на подписки за участие в изборите; прозрачност и отчетност в дейността на изборната администрация; информационно-разяснителната кампания за избирателите; подготвеността на изборната администрация.

Основни заключения от мониторинга на ИРПС, свързани с въздействието на промените в правилата за организация и провеждане на избори:

1. Силно политическо противопоставяне и конфликти при определяне на състава на ЦИК - спорове при тълкуването на текстовете от Изборния кодекс (ИК) при определяне на размера на политическите квоти в ЦИК. Промяна в движение на ИК - комисията стана 20 души, предишният състав беше от 21. Стигна се до оспорване пред Конституционния съд на указа на президента за назначаване на членове на ЦИК.

2. Възможността за [електронна проверка](#) чрез сайта на ЦИК на подписките на участниците в изборите, доведе до разкриване на известната практика за злоупотреба с лични данни от партии, коалиции и кандидати. Бяха получени значителен брой сигнали – 1300 са жалбите в Комисията за защита на личните данни (КЗЛД). В прокуратурата има над 200 сигнала. Институциите нямат ясен отговор какво следва - това подрива допълнително доверието в изборния процес. ИРПС заяви своето намерение да наблюдава дейността на КЗЛД по разглеждане на преписките, свързани със злоупотреба с лични данни от участници в изборите.

3. Бяха регистрирани десетки хиляди наблюдатели. Данните за броя на наблюдателите и организациите са представени в [приложението](#) към заключенията. Появата на безпрецедентен брой наблюдатели не е функция на нови правила, а реализиране на престъпна стратегия за контролиран и купен вот. Тази стратегия повтаря и усилва по-стари стратегии, използвани по отношение на застъпниците и представителите на партиите, използвани като мрежа за контролиране и купуване на вот.

4. Облекчените условия за участие - нисък депозит и намалени изисквания за брой подписи, не „наводни“ изборния процес с много

кандидати и не разпиля вота. Имаше затруднения пред събирането на подписи от независими кандидати - бяха поставени в неравностойно положение спрямо партиите и коалициите - формулярът за подписката бе ненужно усложнен.

5. Преференцията проработи. Въпреки появата на феномена „15/15“, данните показват, че избирателите желаят да използват преференция - 26% от действителните гласове са с преференция. Разбивка на данните за използването на преференция са представени в [приложението](#). Необходимо е да има много по-масирана информационна кампания, разясняваща действието на преференциите.

6. Въпреки липсата на информационна кампания за машинното гласуване, експериментът в 100 секции показва, че избирателите възприемат сравнително добре въвеждането на технологии, свързани с облекчаване на вота. 32% от избирателите в 100-те секции са гласували с машините. Темата за електронното гласуване от дистанция има добра основа да се развива. Мнозинството в парламента не одобри провеждането на референдум, който да се произнесе по този въпрос. Данни за машинното гласуване са представени в [приложението](#).

7. Въпреки нововъведението в ИК - “обучително звено” към ЦИК, изборната администрация - особено на ниво СИК, продължава да е слабо подготвена. Методическите указания за секционните комисии бяха разпространени на хартия в деня преди изборите. Наблюдението констатира, че не се познават правилата за отчитане на преференциите и начинът на сгъване на бюлетината от комисиите. Отчетени са множество нарушения в изборния ден, свързани с дейността на изборната администрация. Статистика на нарушенията по видове е предоставена в [приложението](#). Изследвани са регистрите на ЦИК и РИК за жалби и сигнали. Представени са и данни от наблюдението на ИРПС в изборния ден.

8. ЦИК качва видео архив на заседанията си (новост в ИК), но все още трудно се следи поименното гласуване на членовете на комисията, защото стенограмите не се публикуват навреме.

9. Общественият съвет към ЦИК не постигна добра комуникация с комисията, поради което не успя да повлияе достатъчно силно върху подобряването на процеса.

10. Облекченото разкриване на секции в чужбина предостави по-добри възможности на българските граждани извън граница да участват, но на някои места улесни и престъпните стратегии за контролиране на вота - примерът с Ленкница (Полша) е силно смущаващ.

11. Индикациите за неясно финансиране в кампанията са силни. ИРПС направи 6 публикации от своя мониторинг, посветен на набирането на даренията в кампанията и ресурса, насочен към медии . Публикациите могат да бъдат видени на сайта „[Отворен парламент](#)“. Изнесените в тях данни бяха широко цитирани от медиите. Данни от мониторинга на 34 централни и регионални медии има и в [приложението](#). Налага се изводът, че значителен брой медии не спазват изискването за публикуване на информация за договорите с участници в изборите, което не води до санкции за тях. Масово в печатните и онлайн медии се нарушава изискването всяко платено съдържание да бъде маркирано. В печатните медии правилото се заобикаля като се маркират с логото “Избори 2014” само страниците, където се публикуват платени интервюта, дописки, карета.

Мониторингът на ИРПС е изследвал обема на платеното съдържание в четири централни всекидневника. Данните могат да бъдат намерени в [приложението](#). За втори път ИРПС прави [анализ](#) на поведението на участниците в социалните медии.

Препоръки за промени в Изборния кодекс:

1. Въвеждане на Регионални преброителни центрове – ще гарантира висока степен на публичност и прозрачност в работата на изборната администрация. Въвеждането на преброителни центрове е една от най-сигурните мерки срещу купения и корпоративен вот и срещу сплашване на избирателите. Регионалните преброителни центрове имат отношение и към подобряване на администрирането на изборния процес. Въвеждането им позволява да се проведе преброяване на гласовете при еднакви стандарти. Ограничава се възможността за грешки при отчитане на резултатите от гласуването, за укриване на пропуски, както и за съзнателно манипулиране на резултатите от изборния процес.
2. Въвеждане на задължителна преференция и премахване на възможността един кандидат да бъде в две листи. Преференцията следва да е задължителна, за да изпълни своята функция. Гласуване без отразена преференция за конкретен кандидат в партийната листа да се отчита като недействителен глас. Задължителният характер на преференцията ще ангажира и тези, които подкрепят подредбата на листата - като за целта трябва да го посочат еднозначно първия в нея. Всеки кандидат следва да се кандидатира само в една партийна листа. Запазването на категорията на „привилегировани кандидати“, за които се осигурява гарантирано избиране е несправедливо, създава неравнопоставеност между кандидатите. При използване на преференция, тази възможност подвежда избирателите, които показват предпочитания за определен кандидат, който може да влезе от друг избирателен район.
3. Професионална ЦИК от 9 – 11 души - отпадане на политическите квоти при структуриране на комисията ; служителите в администрацията на ЦИК да се назначават по Закона за държавния служител
4. Фигурата „представител на политическа партия“ в наблюдението на изборния процес да бъде премахната – има неясна функция и статут
5. Наблюдателите – да имат сайт, да публикуват програма за обучение, собствени обучителни ресурси, заключенията от наблюдението да се предоставят на ЦИК и да се публикуват. При подаване на заявление до ЦИК за регистрация може да се посочва обхватът и видът на наблюдението. Има организации, които наблюдават гласуването на хора с увреждания, лишени от свобода, малцинствени общности, гласуването в чужбина и др.
6. Да се обособи самостоятелен многомандатен избирателен район „Чужбина“.